

Prof. dr hab. Arkadiusz Marciniak

Instytut Archeologii

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja

dorobku w ramach postępowania habilitacyjnego

Pana dr Jarosława Wilczyńskiego

Recenzja dorobku w ramach postępowania habilitacyjnego Pana dr Jarosława Wilczyńskiego została wykonana w oparciu o zapisy ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz.595, z późn. zm.; dalej: ustawa) oraz rozporządzenia z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz.1165; dalej: rozporządzenie). Ustawa w art.16 określa, że „Do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową lub artystyczną” (ust.1). Rozporządzenie z 1 września 2011 roku wypełnia ust.4 Ustawy, który wskazuje, że Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego określi w drodze rozporządzenia kryteria osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, biorąc po uwagę osiągnięcia naukowo-badawcze, współpracę międzynarodową, dorobek dydaktyczny i popularyzatorski oraz uzyskane nagrody. Z zapisów Ustawy wynika, że ocenie podlegają następujące zakresy aktywności habilitanta: (1) osiągnięcia naukowo-badawcze; (2) współpraca międzynarodowa; (3) działalność dydaktyczna i popularyzatorska; oraz (4) uzyskane nagrody. W odniesieniu do osiągnięć naukowo-badawczych rozróżnione zostały kryteria ogólne (dotyczące wszystkich obszarów wiedzy – §4) i specyficzne (dla poszczególnych obszarów wiedzy – §3). Rozporządzenie z 1 września 2011 roku łączy trzy ostatnie kryteria w jedno (§5). Zgodnie z tymi zapisami recenzja będzie składała się dwóch części, które bezpośrednio nawiązują do dwóch grup kryteriów oceny habilitanta: (1) oceny osiągnięć naukowo-badawczych oraz (2) oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitanta.

1. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych Habilitanta

Zgodnie z art. 16 ustawy, do postępowania habilitacyjnego może być dopuszczona osoba, która spełnia dwa zasadnicze kryteria. Po pierwsze, po uzyskaniu stopnia doktora ma on osiągnięcia naukowe, które stanowią znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej. Osiągnięciem naukowym, jak stanowi ustawa, może być „dzieło opublikowane w całości lub w zasadniczej części, albo jednotematyczny cykl publikacji”. Po drugie, osoba ta jednocześnie musi wykazać się istotną działalnością naukową.

1.1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Zgodnie z art.16 ustawy 2 z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.), występując o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie archeologii, Pan dr Jarosław Wilczyński wskazał sześć publikacji oryginalnych na temat: *Zwierzęce szczątki kostne ze stanowisk kultury graweckiej jako klucz do poznania zachowań paleolitycznych grup łowiecko-zbierackich*. Prezentują one wyniki badań szczątków zwierzęcych odkrytych na stanowiskach z obszaru Europy Środkowej zaliczanych do tzw. technokompleksu graweckiego ze środkowej fazy górnego paleolitu (30-20.000 lat BP)

W grupie sześciu publikacji, Habilitant jest jedynym autorem tylko w jednej z nich, w pozostałych pięciu jest współautorem. W przypadku trzech artykułów Habilitant jest pierwszym autorem, w pozostałych zaś jego nazwisko zostało umieszczone na dalszych pozycjach na liście autorów. Wszystkie pięć artykułów w których Habilitant jest współautorem ukazały się w renomowanych czasopismach o cyrkulacji międzynarodowej, które znajdują się w bazie *Journal Citation Reports*. Warto dodać, że są to czasopisma w których zamieszczane są ważne opracowania materiałów faunistycznych, co czyni z nich znakomite miejsce do publikacji prac zgłoszonych przez Habilitanta jako główne osiągnięcie naukowe. Biorąc pod uwagę wysokie wymagania stawiane pracom publikowanych w tych renomowanych czasopismach, ich ranga naukowa nie budzi wątpliwości. W grupie sześciu artykułów zgłoszonych jako główne osiągnięcie naukowe znajdują się także rozdział, w którym Habilitant jest jedynym autorem. Został on opublikowany w monografii stanowiska Jaksice II wydanej pod redakcją Habilitanta.

Podstawami źródłowymi prac składających się na główne osiągnięcie naukowe są materiały faunistyczne pozyskane podczas badań wykopaliskowych z trzech stanowiskach południowopolskich: Kraków Spadzista, Jaksice II i Jaskinia Borsuka oraz stanowiskach z obszaru południowych Moraw, w tym w szczególności Dolní Věstonice I a także Pavlov I Southeast oraz Dolní Věstonice II. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że część materiałów empirycznych, będących podstawą prac przedstawionych jako główne osiągnięcie naukowe, zostało pozyskanych w trakcie badań wykopaliskowych prowadzonych przez Habilitanta. Dotyczy to stanowisk Jaksice II i Jaskinia Borsuka. W przypadku stanowisk Dolní Věstonice oraz Kraków Spadzista przedmiotem analizy były kolekcje muzealne na które składają się materiały pozyskane podczas wcześniejszych prac wykopaliskowych.

Cele sześciu publikacji, zdefiniowane w autoreferacie jako mające stanowić ‘podstawę dla szerszej interpretacji stanowisk graweckich’, są jednak daleko nieprecyzyjne i niekomplementarne wobec siebie. Dotyczą one trzech zagadnień, w tym rozpoznania strategii łowieckich, funkcji oraz organizacji przestrzennej obozowisk łowców-zbieraczy oraz procesów podepozycyjnych. Tylko dwa pierwsze cele bezpośrednio odnoszą się do rozpoznania ‘zachowań paleolitycznych grup łowiecko-zbierackich’, podczas gdy trzeci cel dotyczy poznania charakteru szczątków kostnych, które mają stanowić podstawę do badań owych dwóch zjawisk kulturowych. Analiza treści zawartych w przedmiotowych sześciu pracach pozwala na wskazanie kilku innych zagadnień, które nie zostały zadeklarowane w autoreferacie. Należą do nich dieta oraz konsumpcja grup kultury graweckiej, rekonstrukcja środowiska oraz zagadnienia związane z naturą i charakterem depozytu kostnego.

W grupie sześciu prac zgłoszonych jak główne osiągnięcie naukowe jedna z nich nie koresponduje z deklarowanym przez Habilitanta tematem. Nie może ona zatem zostać zaliczona do ocenianego osiągnięcia naukowego. Jest nią artykuł dotyczący stanowiska Kraków Spadzista (poz. 2), który w całości przynosi studia nad narzędziami krzemiennymi, poddany skądinąd bardzo kompleksowym analizom. W rozdziale poświęconym prezentacji materiałów i metod nie wspomina się w ogóle o materiałach faunistycznych. Prezentowane wyniki nieomal w całości oparte na tych wynikach studiów nad materiałami krzemiennymi, w szczególności analiz traseologicznych. Wzmianka o znalezionych na tym stanowisku szczątkach 86 mamutów, na które polowali łowcy kultury graweckiej, znajduje się dopiero w podsumowaniu tego artykułu.

Kolejny artykuł poświęcony Jaskini Borsuka (poz. 1), spełnia warunki pozwalające na uznanie go za główne osiągnięcie naukowe zaledwie w bardzo ograniczonym zakresie. Jego celem jest prezentacja wyników analiz grobu dziecięcego oraz jego wyposażenia, w tym zawieszek wykonanych głównie z zębów dużych roślinożerców. Praca w ograniczonym zakresie obejmuje prezentację wyników analiz archeozoologicznych pozyskanych szczątków kostnych. Nie dziwi to biorąc pod uwagę, że analizie poddano depozyt o charakterze sepulkralnym. W dyskusji wyników kości zwierzęce w bardzo ograniczonym stopniu były przedmiotem analizy a cała uwaga skupiła się na szczątkach ludzkich i zawieszkach z zębów zwierzęcych. Opis artykułu przez Habilitanta zawarty w autoreferacie nie koresponduje zatem z jego treścią, artykuł nie zawiera bowiem przywołanych tam wyników analizy archeozoologicznej.

Jedną z najważniejszych prac zaliczonych do głównego osiągnięcia naukowego jest artykuł Habilitant, napisany we współpracy z Piotrem Wojtałem, który zawiera ogólną syntezę łowców mamutów przez grupy kultury graweckiej z Europy Środkowej, głównie z obszaru Czech i Polski, w tym Pavlov I, II i IV, Dolní Věstonice I i II oraz Kraków Spadzista i Jaksice II (poz. 4). Należy w tym miejscu podkreślić, że materiały ze stanowisk Jaksice II i Dolní Věstonice I zostały także omówione w innych artykułach zgłoszonych jako główne osiągnięcia naukowe. Przedmiotowe źródła pochodzą głównie z wcześniejszych badań wykopaliskowych. Z racji na swój syntetyczny charakter praca ta stanowi i stanowić będzie ważny przyczynek do studiów na społecznościach późnego paleolitu w Środkowej Europie.

Ważnym osiągnięciem badawczym jest także interdyscyplinarna monografia stanowiska Jaksice II, która została wydana pod redakcją Habilitanta. Monografia ta jest podsumowaniem czteroletnich badań terenowych prowadzonych przez Habilitanta na nowoodkrytym obozowisku kultury graweckiej w Jaksicach, położonym około 40 kilometrów na wschód od Krakowa. Jest to nieobszerna praca na która składa się z 12 rozdziałów. Habilitant jest autorem pięciu rozdziałów,

w tym uwag wstępnych, rozdziału poświęconego historii badań, rozdziału dotyczącego analizy kości zwierzęcych (rozdział 8), rozdziału analitycznego materiałów krzemianowych oraz rozdziału podsumowującego. Rozdział ósmy należy do osiągnięć naukowych zdefiniowanych przez Habilitanta.

Badania obozowiska w Jaksicach II prowadzono w latach 2011-2014, w którym to okresie przebadano powierzchnię zaledwie 39 m². Pozyskany w trakcie badań wykopaliskowych zbiór kostny jest bardzo skromny i składa się na niego jedynie 280 oznaczonych fragmentów kostnych. Ogranicza to możliwość wnioskowania a sformułowane wnioski należy zatem traktować z dużą ostrożnością. Warto jednak podkreślić, że odkryte materiały kostne zostały pozyskane dzięki zastosowaniu metody flotacji, dzięki czemu udało się rozpoznać szczątki małych gryzoni, takich jak normiki czy lemingi. Należy zwrócić uwagę, że pomimo takiej procedury nie rozpoznano szczątków ryb, drobiu czy zajęcy, co pozwala twierdzić, że nie były one konsumowane przez mieszkańców tego obozowiska, co odróżnia je od innych stanowisk tej kultury.

Równie znaczącym osiągnięciem Habilitanta jest praca przynosząca wyniki analizy materiałów faunistycznych z bardzo ważnego stanowiska Kraków Spadzista. Zostały one pozyskane w trakcie badań prowadzonych w obrębie 11 wykopów o ogólnej powierzchni 368 m², które zostały przeprowadzone w okresie od 1968 do 2002 roku. Artykuł ma charakter syntetyczny i obejmuje warstwy z materiałami graweckimi oznaczonymi numerem 6 we wszystkich wykopach. Sformułowane wnioski odnoszą się do rozpoznania zakresu działalności człowieka w różnych częściach stanowiska. Artykuł jest znakomicie osadzony w kontekście dotychczas przeprowadzonych badań na tym stanowisku i przekonywująco uzasadnia konieczność podjęcia nowych badań.

Bardzo ważnym osiągnięciem naukowym Habilitanta jest także analiza materiałów ze stanowiska Dolní Věstonice I. Praca dotyczy ponownej analizy materiałów pozyskanych w latach 1924-28 and 1948-1952. Jej przedmiotem była kolekcja licząca ponad 10 tys. szczątków zwierzęcych, wśród których większość, bo niemal 7 tys. fragmentów kostnych udało się oznaczyć w odniesieniu do gatunku. Artykuł przynosi pierwszą kompleksową analizę faunistyczną tych materiałów a Habilitant jest pierwszym autorem tej pracy. Jest to bardzo kompetentne opracowanie dużej ilości materiałów empirycznych pochodzących z jednego z najważniejszych stanowisk górnopaleolitycznych w Europie Środkowej. Nie można także przecenić zaproponowanego wyjaśnienia strategii łowieckich w okresie górnego paleolitu.

Biorąc pod uwagę, że przedmiotem części prac zaliczonych przez Habilitanta do głównego osiągnięcia naukowego są materiały archiwalne i kolekcje muzealne będące przedmiotem wcześniejszych analiz, ważnym aspektem każdej z tych prac jest przedstawienie stanu badań, stosowanych uprzednio metod oraz otrzymanych rezultatów, co umożliwia zasadne uzasadnienie przeprowadzenia nowych badań. Dotyczy to przede wszystkim materiałów ze stanowiska Kraków Spadzista oraz Dolní Věstonice I. Ocena tej części publikacji pozwala na stwierdzenie, że opis dotychczasowego stanu badań i metodyki badań nad fauną plejstoceńską w części Europy jest niewystarczający. Prezentowane uzasadnienie podjęcia nowych badań jest też w większości przypadków powierzchowne i nieprecyzyjne. Jest to szczególnie widoczne w artykule (poz. 2) w odniesieniu do wcześniejszych badań materiałów ze stanowiska Kraków Spadzista i konieczności przeprowadzenia nowych analiz przez Habilitanta i zespół. Deklarowany wkład w powstanie tego artykułu deklarowany przez Habilitanta zdaje się być przeszacowany. Zasadniczo odmienna sytuacja ma miejsce w przypadku innego artykułu

poświęconemu stanowisku Kraków Spadzista (poz. 6), gdzie dotychczas przeprowadzone analizy materiałów kostnych zostały przedstawione wyczerpująco i przekonywująco. Pewne informacje w tym zakresie zawiera artykuł poświęcony materiałom ze stanowiska Dolní Věstonice I (poz. 3).

Twierdzenie, że przedmiotowe zbiory kostne zostały poddane ‘standardowym procedurom badawczym stosowanym w archeozoologii’ jest nazbyt niedookreślone biorąc pod uwagę deklarowaną wcześniej realizację konkretnych celów poznawczych. Cele prac nie zawsze są też sformułowane problemowo, mówi się często o tzw. opracowaniu materiałów co pozostaje nieprecyzyjnym i niejasnym stwierdzeniem. Każda analiza zbiorów kostnych nastawiona na realizację klarownie zakreślonych celów wymaga przeprowadzenia ich analizy ze względu na odpowiednio dobrane w tym celu jego wartości heurystyczne.

Analiza procedur metodycznych przyjętych w pracy pozwala jednak na rozpoznanie dobrze zarysowanej i systematycznie stosowanej procedury badawczej wypracowanej na potrzeby analiz zwierzęcych szczątków kostnych z wybranych stanowisk górnopaleolitycznych z obszaru Europy Środkowej. Elementem tej procedury jest wykonanie szeregu obliczeń do których należą: najmniejsza liczba elementów (*Numer of Identified Specimens*, NISP), minimalna liczba osobników (*Minimum Number of Individuals*, MNI) oraz minimalna liczba elementów (*Minimum Number of Elements*, MNE). Obliczenia tego wykonano dla materiałów z następujących stanowisk: Jaskinia Borsuka, Pavlov I, II i IV, Dolní Věstonice I i II, Kraków Spadzista i Jaksice II; Dolní Věstonice I i II Jaksice II. Analizie poddane zostały także rozkłady anatomiczne poszczególnych gatunków. Wykonano je np. na materiałach ze stanowiska Dolní Věstonice I i Kraków Spadzista. W przypadku pierwszego z tych stanowisk analiza ta nie została jednak wykonana systematycznie.

Warte podkreślenia jest przeprowadzenie bardzo systematycznej analizy historii tafonomicznej zbiorów, który są zazwyczaj bardzo powierzchownie wykonywane w większości analiz archeozoologicznych przeprowadzanych w Polsce. Rozpoznano szereg czynników tafonomicznych, takich jak gryzienie, ślady nacięć, ślady wykonane przez człowieka lub powstałe pod wpływem środowiska abiotycznego. Interpretacja śladów nacięć wykonano w oparciu o bardzo stare prace Binforda (1981). Należy żałować, że nie zostały uwzględnione rozwiązania metodyczne zaproponowane w nowszych pracach takich autorów jak np. Haskel Greenfield czy Krish Seetah. Wartość poznawczą analiz nacięć na kościach obniża też niewykorzystanie skaningowego mikroskopu elektronowego, który jest standardem w nowoczesnych badaniach tafonomicznych. Warto jednak podkreślić, że ślady nacięć zostały zanalizowane w relacji do części anatomicznych na których zostały pozostawione, co stanowi znakomite postawy interpretacji charakteru ćwiartowania tusz zwierzęcych i ich konsumpcji.

Jakość i adekwatność prezentacji materiałów faunistycznych w rozdziałach Materiały i Metody w przypadku niektórych artykułów jest niezadawalająca. I tak w artykule poświęconym materiałom z jaskini Borsuka (poz. 1) brakuje zestawień ilościowych i kontekstów w których zostały pozyskane a ilość materiałów faunistycznych została podana dopiero w rozdziale analitycznym. Brak informacji o kontekście pochodzenia przedmiotowych szczątków kostnych jest szczególnie istotny biorąc pod uwagę, że jednym ze stawianych celów jest rozpoznanie funkcji i organizacji przestrzennej obozowisk. Niektóre stanowiska, takie jak np. Pavlov VI, Pavlov II, Jaksice II czy wspomniana już Jaskinia Borsuka, są za małe albo niewystarczająco jednorodne aby z sukcesem przeprowadzić analizę kontekstową.

Szczególnie staranna analiza kontekstowa materiałów faunistycznych została przeprowadzona na stanowisku Kraków Spadzista (poz. 6). Należy jedynie żałować, że skład ilościowy badanego zbioru i jego rozmieszczenie w poszczególnych częściach stanowiska nie zostało zamieszczone w rozdziale materiałowym a dopiero w początkowym akapicie w rozdziale dyskusja. W sumie zarejestrowano tam ok. 27000 fragmentów kostnych reprezentującymi osiem gatunków ssaków w połączeniu z o. 10000 artefaktami kamiennymi. Czyni to wyniki przeprowadzonej analizy kontekstowej materiałów faunistycznych, w szczególności kości mamuta, w połączeniu z bardzo szczegółową analizą planigraficzną narzędzi krzemiennych bardzo przekonywującymi i wiarygodnymi. Analiza kontekstu została także wzięta pod uwagę w przypadku studiów nad materiałami ze stanowisk Dolní Věstonice I i II.

Jednym z deklarowanych przez Habilitanta celów przeprowadzonych analiz materiałów faunistycznych z wybranych stanowisk kultury graweckiej było rozpoznanie strategii łowieckich lokalnych grup. Realizacja tych celów zakończyła się umiarkowanym sukcesem a odpowiednie części poszczególnych prac zostały potraktowana nazbyt zdawkowo. Podstawy empiryczne, które pozwoliły na realizację tych celów, nie zostały satysfakcjonująco przedstawione. Jedynie w przypadku analiz materiałów ze stanowisko Dolní Věstonice I wskazano, że rozpoznanie strategii łowieckich zrealizowano na podstawie rozkładów gatunkowych oraz rozkładów anatomicznych najważniejszych gatunków rozpoznanych w badanym zbiorze kostnym.

W oparciu o szczegółową analizę licznych materiałów faunistycznych udało się wyróżnić różne strategie łowieckie stosowane przez paleolitycznych myśliwych. Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, które gatunki zwierząt były chętniej odławiane przez grupy łowców-zbieraczy oraz prześledzić zmiany tych zachowań obserwowane na poszczególnych stanowiskach wraz z upływem czasu co, jak należy sądzić, było powiązane nie tylko z modelem gospodarczym praktykowanym w danej kulturze, lecz również z postępującymi zmianami środowiska naturalnego. Szczególnie wartościowe okazało się rozpoznanie strategii polowania na mamuty w okresie LGM. Przeprowadzone analizy pozwoliły na odrzucenie dominującej do niedawna hipotezy mówiącej o tym, że kości tych zwierząt na badanym obszarze służyły do budowania konstrukcji mieszkalnych, tak jak o miało miejsce na wschodniej rubieży tej kultury.

Drugim z głównych deklarowanych celów było rozpoznanie funkcji i organizacji przestrzennej obozowisk społeczności graweckich. Cele te zostały zrealizowane w zdecydowanie bardziej satysfakcjonujący sposób. Odkryto, że obozowiska na Morawach były wykorzystywane przez cały rok podczas gdy obozowisko Kraków Spadzista eksploatowano sezonowo. Przetestowano w tym przypadku hipotezę mówiącą o tym, że jest ono miejscem zabijania i ćwiartowania mamutów. Taka perspektywa postrzegania zwierzęcych szczątków kostnych znakomicie koresponduje z podobnymi pracami podejmowanymi przez archeozoologów amerykańskich czy francuskich.

Analiza materiałów faunistycznych, w połączeniu z rodzajem i ilością pozostałych materiałów źródłowych w poszczególnych częściach obozowiska, stanowiło podstawę rozpoznania rozplanowania przestrzennego obozowiska Kraków Spadzista (poz. 6). Habilitant odrzuca wcześniejsze interpretacje dotyczące charakteru aktywności człowieka na tym obozowisku. Zamiast tego twierdzi, że w badanym odcinku czasu miały tam miejsce różne formy aktywności w obrębie jednego dużego obozowiska. Składały się na niego trzy dystynktywne strefy: (a) obozowisko właściwe - przygotowanie pożywienia oraz produkcji narzędzi krzemiennych; była to strefa mieszkalna na co wskazują ślady palenisk i nadpalone kości zwierzęce, (b) strefa

produkcyjna i obróbka rzeźna innych gatunków niż mamuty, (c) strefa akumulacji kości mamucich – było to miejsce w którym najprawdopodobniej zabijano mamuty, których tusze następnie skórowano, ćwiartowano i filetowano. Jest to ważne ustalenie w zakresie strategii polowań grup kultury graweckiej. Zdaniem Habilitanta stanowisko to należy rozpatrywać jako jeden duży obiekt zasiedlany przez grupy łowców-zbieraczy podczas wielokrotnych, powtarzających się epizodów osadniczych, w czasie których odmienne czynności realizowane były w różnych częściach stanowiska.

Kości mamuta z graweckich osad otwartych na Morawach i w południowej Polsce też wykorzystywane do wykonywania narzędzi. Ślady nadpaleń rozpoznane na stanowisku Jaskice II są interpretowane jako dowód na wykorzystanie kości jako materiał opałowy.

Ważnym celem prac będących przedmiotem oceny są dieta, konsumpcja i sposoby zdobywania pożywienia przez grupy kultury graweckiej, który nie zostały jednak wymienione w autoreferacie Habilitanta. Ustalono, że mamuty stanowiły najważniejsze źródło pożywienia mięsnego społeczeństw graweckich na obszarze Polski i Czech w odniesieniu do masy mięsa i częstości występowania tych zwierząt w porównaniu z pozostałą fauną. Stąd uważa się, że były przedmiotem polowań przez łowców graweckich. Na podstawie wyników przeprowadzonej analizy tafonomicznej, takich jak ślady nacięć i nadpaleń, rozpoznano wszystkie etapy ćwiartowania tuszy mamutów. Na stanowisku Dolní Věstonice I została rozpoznana została także konsumpcja szpiku kostnego. Inna sytuacja miała miejsce w przypadku reniferów gdzie jedynie wybrane fragmenty jego tuszy, głównie partie obfitujące w mięso (tj. proksymalne części kończyny przedniej oraz tylnej), były przynoszone na obszar stanowiska przez paleolitycznych myśliwych z miejsca ich upolowania.

Trzecim z deklarowanych przez Habilitanta zagadnień zgłoszonych jako głównie osiągnięcie naukowe było rozpoznanie procesów podepozycyjnych. Jest to ważny aspekt dotyczący zrozumienia natury depozytów kostnych i ich wartości z punktu widzenia rozpoznania praktyk łowieckich społeczności łowiecko zbierackich z tego okresu. Został rozpoznany charakter badanych depozytów. Np. uznano, że zbiór kostny w Jakimi Borsuka nie powstał w efekcie działań drapieżników. Prawdopodobnie jest to depozyt sepulkralny na co wskazują ślady ludzkich działań na kościach, takich jak ślady nacięć, uderzeń i nadpaleń.

Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe realizuje jeszcze jeden ważny cel badawczy, który został pominięty w autoreferacie Habilitanta. Są nim studia nad genezą i charakterem depozytu kostnego. W rezultacie analizy materiałów kostnych ze stanowisk Dolní Věstonice I, Kraków Spadzista oraz z Pavlov VI i Pavlov II, udało się ustalić charakter procesów, które doprowadziły do ich powstania w rozpoznanej archeologicznie formie. Analizie poddana została kompletność szkieletu oraz rozkład części anatomicznych. Jest to bez wątpienia ważny aspekt studiów nad fauną plejstoceniową. Najbardziej kompleksowa w tym zakresie była analiza charakteru depozytu kostnego zamieszczona w monografii poświęconej stanowisku Jaksice II.

Niektóre z ocenianych prac przynoszą także wartościowe informacje na temat środowiska naturalnego. Charakter fauny rozpoznanej w jaskini Borsuka pozwolił rozpoznać leśnego sąsiedztwa jaskini. Rozkład gatunkowy z obozowiska Jaksice II został zinterpretowany jako wskaźnik chłodnej tundry stepowej.

Podsumowując ocenę prac przedstawionych jako główne osiągnięcie naukowe należy uznać, że prezentują one wysokie standardy badań archeozoologicznych i tafonomicznych fauny

plejstocenijskiej. Cechuje je konsekwentna strategia badawcza zaaplikowana do wszystkich materiałów faunistycznych. Wysokie kompetencje Habilitanta są także potwierdzone wyczerpującą analizą porównawczą otrzymanych wyników z materiałami z innych stanowisk z badanego obszaru i okresu, takich jak np. Pavlov I, Predmostí, Mladec Cave. Przeprowadzone prace pozwoliły na poczynienie szeregu ważkich ustaleń w zakresie wydzielania kilku typów obozowisk graweckich, takich jak całoroczne obozowiska podstawowe (Dolní Věstonice I), wielokrotnie zasiedlane obozowiska sezonowe (Kraków Spadzista) oraz krótkotrwałe obozowiska łowieckie (Jaksice II).

1.2. Ocena aktywności naukowej

Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki wymaga w art.16 ust.1, aby Habilitant wykazywał się istotną aktywnością naukową. Te wymagania są dookreślone w rozporządzeniu. Obejmują one autorstwo/ współautorstwo różnego typu publikacji naukowych, a w przypadku artykułów – zwłaszcza w czasopismach włączonych do bazy Web of Science czy ERIH, autorstwo/ współautorstwo opracowań zbiorowych, zbiorów dokumentów czy orzecznictwa, ekspertyz, wartość Indeksu Hirscha, liczbę cytowań, kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach, międzynarodowe i krajowe nagrody naukowe i wygłaszanie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych

Od czasu uzyskania stopnia doktora w 2010 roku Pan dr Jarosław Wilczyński opublikował 52 prace. Zgodnie z szacunkami Habilitanta, w klasyfikacji przyjętej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, uzyskały one w sumie znaczącą liczbę 513 punktów. W grupie tej znajduje się 15 artykułów, które ukazały się na łamach renomowanych i wysoko punktowanych czasopism znajdujących się w bazie *Journal Citation Reports (JRC)*. Prace Habilitanta ukazały się one w tak znaczących czasopismach jak *PLOS ONE*, *Journal of Archaeological Science*, *Quaternary International* czy *International Journal of Osteoarchaeology*. W większości prac w tej grupie Habilitant nie był głównym autorem a jego wkład w ich przygotowanie został oszacowany w przedziale od 5 do 30 procent. W przypadku jednego z artykułów wkład własny wyniósł 70%. Udział Habilitanta dotyczył w głównej mierze przygotowania i analizy materiałów faunistycznych będących przedmiotem omawianych prac. Warto dodać, że Habilitant jest jedynym autorem pracy poświęconej analizie porównawczej późnograveckich materiałów krzemiennych.

Kolejnych 27 artykułów ukazało się w monografiach. W grupie tej znajduje się 13 rozdziałów, w których Habilitant jest jedynym autorem, pozostałe powstały w ramach współautorstwa. Kolejnych 19 artykułów zostało zamieszczonych w czasopismach, w większości o cyrkulacji krajowej, które nie znajdują się w bazie JRC. Habilitant jest jedynym autorem sześciu artykułów w tej grupie. Warto dodać, że dr Wilczyński jest także współredaktorem jednej monografii poświęconej prezentacji wyników badań na stanowisku Kraków Spadzista. Indeks Hirscha Habilitanta jest stosunkowo wysoki. Wg Web of Science wynosi 6 podczas gdy zgodnie z szacunkami Google Scholars wynosi on 11.

Zakres problematyki badawczej podejmowanej przez Habilitanta w tych pracach jest imponujący. Wskazuje on na wysokie kompetencje w zakresie analiz materiałów krzemianych i kamiennych, zarówno z plejstocenu jak i okresów późniejszych. Zrealizowane zadania badawcze dotyczyły w głównej rozpoznania zmian zachodzących w sposobie obróbki oraz typologii wyrobów kamiennych, od momentu pojawienia się w Europie człowieka współczesnego aż do schyłku plejstocenu. Badania Habilitanta obejmowały także zagadnienia związane z zaopatrywaniem w surowce kamienne i ich dystrybucją oraz techniką obróbki i typologii gotowych wyrobów społeczności neolitycznych i z grup epoki brązu z obszarów południowej Polski.

Inne zagadnienia badawcze podejmowane przez Habilitanta dotyczyły interpretacji relacji pomiędzy człowiekiem a zwierzętami w neolicie na podstawie przeprowadzonych analiz archeozoologicznych szczątków kostnych. Szczególne znaczenie mają w tym zakresie studia nad materiałami faunistycznymi uzyskanymi ze stanowisk kultury badeńskiej. Badania wiązały się z oznaczeniem kilku tysięcy szczątków zwierzęcych, obejmujących głównie gatunki udomowione. Znaczącym elementem badań w zakresie fauny holocenińskiej były studia nad szczątkami zwierzęcymi pochodzącymi ze średniowiecznych ośrodków miejskich, w szczególności z Krakowa. Przebadano w sumie zbiór liczący kilkanaście tysięcy szczątków zwierzęcych, należący w zdecydowanej mierze do ssaków udomowionych - głównie bydła, świni oraz małych przeżuwaczy.

Habilitant zainicjował także badania starego DNA na szczątkach kostnych z młodszych okresów pradziejowych. Celem tych badań jest próba prześledzenia zmian w strukturze genetycznej owiec z małopolskich stanowisk archeologicznych. Osobnym kierunkiem badań są studia nad migracjami zwierząt plejstocenijskich, w szczególności mamutów, odkrytych na stanowiskach graweckich a także paleodiety społeczności pradziejowych na podstawie badań izotopów stabilnych.

Odnosząc się do zasadniczego wymogu ustawowego, wykonano ocenę tego, czy osiągnięcia naukowo-badawcze Habilitanta w okresie od uzyskania stopnia doktora do chwili wystąpienia z wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego są wystarczające aby uznać je za znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej oraz ocenić czy legitymizuje się istotną działalnością naukową. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych Pana dr Jarosława Wilczyńskiego, przeprowadzona w oparciu o zapisy w ustawie i rozporządzeniu, pozwala na uznanie, że spełniają one w satysfakcjonujący sposób kryterium w tym zakresie w rozumieniu art. 16 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

2. Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego, współpracy międzynarodowej i uzyskanych nagród Habilitanta

Zgodnie z § 5 rozporządzenia, w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej należy uwzględnić: „(1) uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych; (2) udział w

międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji; (3) otrzymane nagrody i wyróżnienia; (4) udział w konsorcjach i sieciach badawczych; (5) kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami; (6) udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism; (7) członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych; (8) osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki; (9) opiekę naukową nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji; (10) opiekę naukową nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich; (11) staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich; (12) wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców; (13) udział w zespołach eksperckich i konkursowych; (14) recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych".

Biorąc pod uwagę wskazane wymogi rozporządzenia w w/w zakresie, jej poszczególne elementy zostały ocenione w następujący sposób:

(a) udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych

Dr Wilczyński brał udział w 15 międzynarodowych konferencjach, których zdecydowana większość odbyła się poza granicami Polski. Był współautorem 18 referatów, które zostały tam wygłoszone. Udział Habilitanta w ich przygotowanie nie został jednak sprecyzowany. W sześciu przypadkach w których jego nazwisko zostało umieszczone na pierwszym miejscu w liście autorów, pozwala przypuszczać, że Habilitant wygłosił referat osobiście. Dr Wilczyński wygłosił też pięć referatów na polskich konferencjach i seminariach, w jednym przypadku był jedynym autorem. Warto dodać, że deklaracja Habilitanta z autoreferatu o tym, że wyniki swych badań zaprezentował na 38 krajowych oraz międzynarodowych konferencjach, nie została potwierdzona zestawieniem konferencji przedstawionym w dorobku naukowym.

Habilitant był członkiem komitetu organizacyjnego dwóch ważnych konferencji międzynarodowych: (i) *World of Gravettian Hunters*, która miała miejsce w Krakowie w czerwcu 2013 roku oraz (ii) *2nd World of Gravettian Hunters*, która odbyła się w Krakowie w maju 2016 roku.

(b) udział w konsorcjach i sieciach badawczych

Habilitant w latach 2010-15 był członkiem konsorcjum „Centrum Badań nad Fauną Plejstocenu Europy (CBFPE).

(c) kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami;

Habilitant posiada dobrze udokumentowane kierowanie krajowymi projektami badawczymi. W okresie po otrzymaniu stopnia doktora był kierownikiem trzech grantów. Dwa z nich były

finansowane ze środków Narodowego Centrum Nauki, podczas gdy jeden ze środków Komitetu Badań Naukowych. Celem grantu pt. *Przeobrażenia kulturowe górnego paleolitu i zmiany środowiska w południowej Polsce na podstawie stanowiska Kraków ul. Spadzista obszar C2*, realizowanego w latach 2010-2013, było rozpoznanie zmian zachodzących w gospodarce oraz kulturze materialnej człowieka w kontekście przemian środowiska naturalnego na podstawie materiałów pozyskanych w trakcie badań wykopaliskowych w stanowisku Kraków Spadzista. Projekt badawczy pt. *Opracowanie taksonomiczne, archeozoologiczne oraz tafonomiczne zwierzęcych szczątków kostnych z górnopaleolitycznego stanowiska Dolní Věstonice I (Czechy)* został przeprowadzony w latach 2014-2016. Jego celem było wykonanie badań taksonomicznych, tafonomicznych oraz archeozoologicznych szczątków ssaków ze stanowiska Dolní Věstonice I. W tej chwili Habilitant realizuje w ramach programu Sonata Bis projekt pt. *Badania nad zróżnicowaniem inwentarzy kamiennych późnograveckich stanowisk Europy Centralnej*. W okresie po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant była także wykonawcą dziesięciu grantów finansowanych przez KBN oraz NCN.

(d) opieka naukową nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji oraz (e) opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich;

Z racji na zatrudnienie w strukturach Polskiej Akademii Nauk, osiągnięcia dydaktyczne Habilitanta są skromne. Począwszy od 2012 roku prowadzi ćwiczenia w ramach kursu „Archeozoologia” dla studentów antropologii Uniwersytetu Jagiellońskiego a od roku 2015 prowadzi ćwiczenia "Tafonomia szczątków zwierzęcych i ludzkich" w ramach podyplomowego kursu "Biologia sądowa" organizowanego przez Instytut Zoologii UJ. W semestrze 2011/2012 przeprowadził wykład w ramach kursu „Archeozoologia” dla doktorantów Uniwersytetu Rzeszowskiego. Począwszy od roku 2015, dr Wilczyński jest opiekunem naukowym jednej doktorantki z Międzynarodowego Studium Doktoranckiego Nauk Przyrodniczych PAN.

(f) wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców

Habilitant wykonał osiem opracowań zwierzęcych szczątków kostnych materiałów faunistycznych pozyskanych podczas stacjonarnych i ratowniczych badań wykopaliskowych stanowisk archeologicznych.

(g) recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych

Habilitant dokumentuje się znaczącymi osiągnięciami w zakresie recenzowania publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych. W sumie zrecenzował 12 artykułów w następujących czasopismach naukowych: *Quaternary International*, *Rivista Italiana di Paleontologia e Stratygrafia*, *Folia Quaternaria*, *Acta Zoologica Cracoviensia* oraz *Recherches Archéologiques*. Był także jednym z dwóch recenzentów monografii pt. *Written in Bones. Studies on technological and social contexts of past faunal skeletal remains* wydanej pod redakcją Justyny Baron i Bernadety Kufel-Diakowskiej.

(h) dorobek popularyzatorski

Habilitant wykazywał satysfakcjonującą aktywność w zakresie popularyzacji i promowania nauki, w tym wyników własnych badań. Uczestniczył w prelekcjach oraz warsztatach podczas Festiwalu Nauki oraz Nocy Biologów współorganizowanych przez Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN. Jest także autorem scenariusza i konsultantem części paleontologicznej oraz archeologicznej wystawy w Muzeum Ojcowskiego Parku Narodowego. Wypowiadał się w mediach elektronicznych i ogólnopolskiej prasie na tematy związane z badaniami wykopaliskowymi oraz studiami nad fauną plejstocенską.

Podsumowując ocenę Habilitanta w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego, współpracy międzynarodowej i uzyskanych nagród stwierdzam, że spełnia on zdecydowaną większość z czternastu kryteriów oceny w tym zakresie wymienionych w rozporządzeniu. Ich skala pozwala na ich potraktowanie jako całkowicie wystarczające w zakresie kryteriów w tym zakresie wymienionych w w/w rozporządzeniu, szczególnie biorąc pod uwagę znaczącą aktywność zawodową Habilitanta w szeregu obszarach. Należy zatem uznać, że Pan dr Jarosław Wilczyński spełnia kryterium dysponowania odpowiednim dorobkiem dydaktycznym, popularyzatorskim i w zakresie współpracy międzynarodowej w rozumieniu w/w rozporządzenia.

Konkluzje

Recenzja dorobku w ramach postępowania habilitacyjnego Pana dr Jarosława Wilczyńskiego została wykonana w oparciu o zapisy ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz.595, z późn. zm.) oraz rozporządzenia z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz.1165). Mając na uwadze wymogi wynikające z obowiązujących przepisów prawa, których spełnienie jest warunkiem dopuszczenia wnioskodawcy do postępowania habilitacyjnego i biorąc pod uwagę znaczenie oceny osiągnięć naukowo-badawczych i bardzo znaczącą aktywność w zakresie działań na arenie międzynarodowej, stwierdzam, że ocena dorobku Pana dr Jarosława Wilczyńskiego pozwala na uznanie go za spełniającego przesłanki ustawowe w tym zakresie.

/prof. dr hab. Arkadiusz Marciniak/

Poznań, 6 listopada 2017 roku